

Bibelske perspektiver på bistand

KJELL NORDSTOKKE

Bistand som begrep og som praksis

Det finnes ingen snarvei fra den bibelske begrepsverdenen til det vi kaller bistandsarbeid. Avstanden er selvsagt stor fra den konteksten da de bibelske skriftene ble forfattet til vår globaliserte verden og vårt engasjement for å påvirke menneskers livssituasjon i andre deler av verden. Forstår vi bistand som profesjonell innsats i kirkelig regi for "å kjempe mot fattigdom og urettferdighet, for menneskers likeverd og for en god forvaltning av skaperverket", slik det er formulert i Bistandsnemndas strategidokument,ⁱ kan imidlertid dette oppdraget beskrives med begreper som har en sentral plass i Bibelens budskap. Nevnte dokument forsøker å tydeliggjøre dette ved å føye til setningen: "Gjennom dette blir Guds kjærlighet synlig".

Det kan diskuteres om termen *bistand* er spesielt godt egnet til å få fram relasjonen til bibelske perspektiver. Slik dette ordet vanligvis brukes, gjenspeiler det en virksomhet formet av moderne sekulær tankegang hvor noen i vår rike del av verden har kunnskap og penger som de bruker for å hjelpe mennesker i andre deler av verden, gjerne ved hjelp av prosjekter som gjennomføres i samsvar gjeldende profesjonell praksis. Bistand kan oppfattes som et litt mer forsiktig begrep enn *utvikling* som tidligere var det vanlige ordet for å beskrive denne virksomheten, helt fra utviklingshjelp ble satt på den politiske agendaen på 1950-tallet. Når det blant mange finnes en reservasjon for å bruke *utvikling*, er det fordi dette begrepet så lett gir en forståelse av det er den rike del av verden som er modell for utviklingen, og dessuten har hovedregien i arbeidet for å bringe utviklingen i riktig retning. Det gis i tillegg ofte et inntrykk av at det mest handler om økonomisk og teknisk utvikling, og at oppmerksomheten i mindre grad er rettet mot politiske og kulturelle betingelser for å få bukt med fattigdom og urett i verden.

Som en kuriositet kan det nevnes at det innen den katolske kirke ble satt i gang et arbeid for å utvikle en "utviklingsteologi" på 1960-tallet, men dette stanset snart opp, både fordi det ikke lot seg gjøre å finne en bibelsk begrunnelse for utviklingsbegrepet, men enda mer fordi kristne fra Sør krevde en mer radikal analyse av årsakene til fattigdom og urett.ⁱⁱ

Kanskje oppfattes ordet *bistand* noe mer nøytralt, som en handling for å bistå mennesker med det ønske at felles innsats kan føre til en positiv endring av levekår og skape et bedre samfunn for alle å leve i. Er det mulig å se dette begrepet i bibelsk perspektiv? Den vanlige bruken av begrepet, særlig den som oppfatter bistand som profesjonell prosjektvirksomhet, er ukjent i Bibelen. Det finnes derfor ikke noe grunnlag for å utvikle en "bistandsteologi". Ikke desto mindre kan det være viktig å klargjøre hvilke bibelske motiver og anliggender som kommer til uttrykk i kirkelig bistandsarbeid. Et viktig spørsmål blir da om dette bibelske materialet også har en normativ funksjon i forhold til bistandsarbeid, og om det kan gi holdepunkter for oppfatninger om hva som er god og bærekraftig bistand.

Det kan være til hjelp å bringe begrepet *bistand* i kontakt med andre begrep som er enda bedre egnet til å tydeliggjøre forbindelseslinjene til kirkelig identitet og til bibelske

perspektiver. Et slikt begrep er *diakoni*, og mange kirker foretrekker å bruke dette ordet, om ikke nødvendigvis eksklusivt, men parallelt med mer sekulære termer som *utvikling* og *bistand*. Gevinsten med diakoni-begrepet er at det knytter direkte til bibelsk materiale, samtidig bekrefter det tilhørigheten til et bredt nettverk av kirkelig aktører engasjert i internasjonal diakoni.ⁱⁱⁱ Dette har vi også sett komme tydeligere til uttrykk i norsk kirkelig bistand de siste årene. Både Kirkens Nødhjelp og flere misjonsorganisasjoner bruker bevisst denne terminologien. For eksempel beskriver Misjonsalliansen seg som en diakonal misjonsorganisasjon.^{iv}

Bibelske hovedmotiver

Som allerede antydnet, det finnes ikke direkte forbindelser mellom bistand og tilsvarende begreper i Bibelen. Derimot er det mulig å hente fram viktige bibelske motiver som kan begrunne bistandsarbeid og gi viktige føringer for hvordan slikt arbeid skal utføres. Velger en å forstå kirkelig bistandsarbeid som en form for internasjonal diakoni, er det mulig å gjøre seg nytte av den omfattende litteraturen som finnes for å grunnngi diakonien generelt og internasjonal diakoni spesielt.^v Det kan bidra til å tydeliggjøre bistandens identitet som trosbasert virksomhet.

Mens det tidligere ofte var vanlig å fokusere på etiske motiver for å motivere til hjelpeinnsats for andre i nød, er det i dag langt mer vanlig å løfte fram hele bredden av bibelske motiver.^{vi} Fra Det gamle testamentet er skapelsesberetningene særlig viktige i formuleringen av bibelsk menneskesyn. Fortellingen om frigjøringen fra trelldom i Egypt og paktslutningen på Sinai bekrefter dette menneskesynet og setter det tydeligere inn i rammen av sosiale ordninger til beste for fellesskapet og alle som er en del av det. Profetenes kritikk av maktavere som bryter retten og undertrykker fattige, skjerper disse motivene; samtidig gir de ny kraft til Bibelens bilde av Gud som handler i historien og tar parti med fattige og tilsidesatte.

Det nye testamentet bekrefter de samme motivene, men skarpstiller dem i fortellingen om Jesus. Inkarnasjonen lar oss se Guds nærvær i vanlige menneskers liv. Jesus forener forkynnelsen av Guds rike med omsorg for syke og tilsidesatte, han helbreder syke, reiser opp nedslåtte og myndiggjør dem til å være hele mennesker. De første kristne menighetene som det fortelles om i Det nye testamentet bestod av mennesker som selv hadde erfart dette, og som bekjente at Jesus er Kristus, han Gud har sendt for å frelse verden. Samtidig var de overbevist om selv å ha fått del i dette oppdraget, og å gjøre dette gjennom ord og handling.

Dette mangfoldet av bibelske temaer viser at diakoni ikke kan begrenses til bare et enkelt motiv, eller bare til en del av det Bibelen vitner om og som er grunnlaget for kristen tro og tjeneste. Det blir derfor feil dersom diakonal handling utelukkende begrunnes ut fra skapelsesteologien og likestilles med allmenn medmenneskelighet. Troen på den treenige Gud er fundamental i framstillingen av diakoniens teologi. Det innebærer at diakonien i sin praksis er kalt til medansvar for skaperverket i forlengelsen av det forvalter- og kulturoppdraget vi finner omtalt i skapelsesberetningen, men også at den er motivert av bibelens budskap om frelse til nytt liv i Jesus Kristus, og på tilsvarende måte av budskapet om Den Hellige Ånd som Gud har sendt for å myndiggjøre og utruste mennesker til tjeneste i verden.

Dette trinitariske perspektivet fastholder forståelsen av diakoni som kirkelig omsorgstjeneste. Den er ikke i første rekke en frivillig aktivitet iverksatt av kristelig motiverte

idealister, men et kirkelig oppdrag og som sådant en integrert del av kirkens sendelse til verden. Det innebærer også at virksomheten ikke kan fristilles fra kirkelig nærvær de steder hvor arbeidet utføres, men må settes i sammenheng med det lokale kirker er engasjert i og søker å virkeliggjøre gjennom sin diakonale innsats.

Nettopp på dette punktet kan diakoniens referanse til bibelske perspektiver være en kritisk instans overfor bistandsvirksomhet som ignorerer det kirkelig landskap som arbeidet utføres i. Fordi bistand kan oppfattes som sekulær profesjonell virksomhet, kan denne referansen til det kirkelige lett gå tapt. Da hjelper det ikke med en generell referanse til skapelsesteologiske kategorier.

Dette betyr selvsagt ikke at skapelsesteologien skal underordnes andre perspektiver og at bistanden skal være kirkesentrert. Særlig i en tid med menneskeskapte klimaendringer og de katastrofale følgene dette har, særlig for de fattigste i verden, må vern om skaperverket være en prioritert diakonal oppgave. Men også denne virksomheten må sees i et helhetlig perspektiv. Bibelens forkynnelse om at Gud fortsetter sin skapergjerning, underbygges av Guds løfte om ”å gjøre alle ting nye” (Åp 21:5), en fornyelse som i bibelsk perspektiv er knyttet til Kristi frelsesverk (Kol 3:10-11) og Åndens kraft (2 Kor 3:5-6).

I denne artikkelen er det ikke plass for å gjennomgå alle motivene som hører med i dette helhetsperspektivet. I det følgende vil fokus settes på noe av det som på en særlig måte bringer føringer inn i forståelsen av bistand forstått som internasjonal diakoni.

Mennesket i bibelsk perspektiv

Den bibelske oppfatning av hvem mennesket er, kan ikke settes på en enkel formel, men krever at flere grunnleggende perspektiver holdes sammen.^{vii} Det første og avgjørende er at mennesket er skapt av Gud, i Guds bilde, og dermed gitt umistelig verdi og evne til å innta en rolle i skaperverket som ingen andre skapninger kan ha (1 Mos 1:27; Sal 8).

Å være skapt i Guds bilde sier framfor alt noe om menneskets relasjon til Gud, at det er i stand til å kommunisere med Gud, det står under Guds tiltale og ansvar. Denne relasjonen muliggjør medarbeiderskap i Guds skapergjerning. Samtidig underbygger den forståelsen av mennesket som myndiggjort subjekt uansett livssituasjon og sosial status. Ingen må derfor gjøres til passive og umyndige objekt, verken for andres ondskap eller godhet. Det er en annen viktig side ved gudbilledligheten: at vi er satt i relasjon til hverandre som likeverdige *med*-mennesker.

Et annet viktig poeng i fortellingene om da mennesket ble skapt, er at de ble skapt som mann og kvinne. I dette ligger en bekreftelse av forskjellighet som grunnleggende kjennetegn på menneskeslekten. Mangfoldet kommer ikke bare til uttrykk i ulikt kjønn, men i uendeligheten av individuell identitet og det den bærer med seg av ressursrikdom. I bibelsk perspektiv er derfor forskjellighet ikke å oppfatte som et problem, og det får ikke føre til at det skjer en gradering av mennesker i den forstand at noen får mer betydning enn andre. Tvert imot er ulikhet en forutsetning for alles vel. Paulus poengterer dette ved å sammenligne med kroppen (1 Kor 12:12-26). Hvert organ, selv det mest uanselige, har en viktig funksjon, framfor alt i forhold til helheten.

Menneskeverdet bekreftes både i relasjon til Gud og til medmenneskene. I den første

relasjonen er hovedpoenget at menneskeverdet er gitt av Gud, og ikke noe mennesket selv må dokumentere, for eksempler gjennom klokskap eller gode gjerninger. Gud fortsetter sin skapergjerning ved kontinuerlig å bekrefte den kvalitet som er gitt skapningen. Det gjelder også menneskeverdet. Å krenke menneskeverdet er derfor å krenke Gud. Det er med andre ord ikke bare uetisk, men synd og opprør mot Guds skapervilje.

I relasjonen til nesten er menneskeverdet et uttrykk for ressurs og kompetanse. På engelsk brukes ofte formuleringen *human dignity*. Dersom en knytter til det latinske ordet *dignitas*, kommer det fram at dette ved siden av å understreke menneskets *verdighet* også omfatter *dugelighet*, evnen til å være noe i relasjonen til andre. I diakonalt arbeid er dette viktig, på den ene side å handle slik at menneskers verdighet blir bekreftet og forsvart, og på den annen side å skape rom for at mennesker kan myndiggjøres til å gi uttrykk for sin verdighet – i det de er og i det de gjør.

Bibelen er tydelig i framstillingen av menneskets storhet. Men like klar er talen om svakhet, at det sårbart – det er formet av jord og skal vende tilbake til jorden. Dette kommer til uttrykk på mange måter, også som svakhet når det fristes, at det lett lar seg forføre av arroganse og begjær. Slike utsagn kan gi inntrykk av at Bibelen har et pessimistisk menneskesyn. Det treffer nok bedre å si at det er realistisk når det ærlig framstiller spenningen mellom menneskets storhet og svakhet. Det viktigste Bibelen sier om mennesket, er imidlertid at det er elsket av Gud, og omgitt av Guds omsorg og barmhjertighet.

Alle disse perspektivene er viktige for diakonien og dermed også for kristen bistandsvirksomhet. En følge må for eksempel være at bistandsvirksomheten ikke organiseres på en slik måte at det settes et klart skille mellom "givere" og "mottakere" i den forstand at det er de første som er subjekt, som vet hva som skal gjøres og hva som trenges for at målene skal bli oppnådd, mens dem hjelpen rettes mot reduseres til å være objekt for andres veldedighet.

Fellesskapet i bibelsk perspektiv

Det går en klar forbindelseslinje mellom Bibelens framstilling av mennesket som individ og dets tilhørighet i et sosialt fellesskap, det være seg familie eller storsamfunn. Derfor finnes det særlig i Det gamle testamente klare anvisninger om hva som kjennetegner det gode samfunnet. De ti bud har sammen med hele den gammeltestamentlige lovgivningen som mål å etablere en rettsordning som gir trygghet for alle, men særlig for fattige og andre som har sin livssituasjon truet. Også innvandrerne er inkludert i slik rettsikkerhet (5 Mos 10:17-19).

Profetenes djerve kritikk av maktapparatet, inklusive det religiøse lederskapet, kom som følge av at retten var satt til side for at de mektige skulle sikre seg enda mer rikdom (Am 5:10-12). For profetene handlet dette ikke bare om uakseptabel etisk praksis; det var opprør mot Gud og mot Guds gode vilje for sitt folk (Mi 3:1-4).

Særlig kristne fra det globale Sør har løftet fram spørsmålet om denne bibelske tradisjonen også har aktualitet i vår tid, og om diakonien også må ha en profetisk dimensjon. I budskapet fra den globale konsultasjonen om profetisk diakoni som Det lutherske verdensforbund arrangerte i Johannesburg i 2002, heter det:

We acknowledge with gratitude the many kinds of diaconal work that the church has carried out through the centuries, and which necessarily continue in our own day. This work is now challenged to move toward more prophetic forms of diakonia. (...) While diakonia begins as unconditional service to the neighbor in need, it leads inevitably to social change that restores, reforms and transforms.^{viii}

Et av hovedtemaene på denne konsultasjonen var fattigdom. Nødvendigheten av å forholde seg til årsakene til fattigdom, ble sterkt understreket:

The extreme and extensive poverty in our world is a scandal. While recognizing the global structural divide between the rich and the poor, we should address the root causes of poverty wherever they are found. Churches are called to participate in the struggles of the poor to overcome poverty and to pursue alternatives that will lead to greater justice. Those who benefit at the expense of and by the exploitation of the poor must be named, confronted and brought to justice. The current development paradigm that seeks to “reduce poverty” must be reconsidered to become more justice-oriented. Poverty is a symptom of the deeper problems of injustice, greed and the massive accumulation of wealth, encouraged by the neo-liberal paradigm and implemented through multilateral corporations and institutions. We recognize that the poor and the rich are among and within us as churches. (...) As churches, we are called together to renew the hope of those who are poor, to listen and work in partnership with each other so that the full potential of human beings might be realized.^{ix}

I internasjonal diakoni er det den siste tiden blitt lagt større vekt på at virksomheten må være rettighetsbasert (*rights-based*). Ofte blir dette forstått som en henvisning til de rettigheter den enkelte har som borger i et samfunn, blant annet sosiale og økonomiske rettigheter slik disse er formulert i internasjonale avtaler, og hvor FNs menneskerettigheter står i en særklasse. De fleste land har sluttet seg til disse konvensjonene og latt dem bli nedfelt i den nasjonale lovgivningen. Tanken er da at bistanden skal bevisstgjøre folk om slike rettigheter og at den skal bidra til at rettighetene kan virkeliggjøres.

I et bibelsk perspektiv skjerpes denne dimensjonen ut fra forståelsen om hvert individs ukrenkelige verdi. Rettighetsbasert bistand har derfor solide røtter i bibelske forestillinger om rett og rettferdighet. De hebraiske ordene som brukes her, peker på to ulike sider som imidlertid henger nøye sammen. Det første, *mispat*, handler om gode rettsordninger, for eksempel at rettsavgjørelser gjøres på en god måte, uten korrupsjon og i samsvar med gjeldende lover. Det andre, *sedaqah*, har fokus på de gode relasjoner, at handlinger og holdninger fremmer rettferdighet, slik at alle har sin plass i fellesskapet og enhver kan være et aktivt og handlende menneske. Slike sett betegner begrepet Skaperens godhet og velsignelse (Sal 33:5; 72:3).

Erfaringen viser at mye diakoni, utvilsomt også kristent bistandsarbeid, foregår uten tilstrekkelig fokus på rettighetsperspektivet. Noen ganger skjer dette fordi det er utformet i det som kan beskrives som veldedighet, som kan oppfattes å stå i tradisjonen av bibelsk barmhjertighet. Slik bistand kan kjennetegnes ved at den utelukkende fokuserer på hjelp til enkeltindivider, og at det blir en hjelp for andre, uten at det alltid tas hensyn til deres medvirkning og til sammenhengen dette skjer i.

Den barmhjertige samaritan kan framstilles som en slik hjelper (Luk 10:25-37). Men

dette er en historie om et brutalt overfall, ikke om ordinær diakonal virksomhet. Det er også viktig å ha i mente at mannen som ble hjulpet, ble brakt til et herberge slik at han så snart han hadde kommet seg etter overfallet, kunne ta ansvar for sitt eget liv. Et av poengene i teksten er dessuten vekslingen av hvem som er neste; som kjent spurte Jesus spørsmålet fra "hvem er min neste?" til "hvem viser jeg meg som en neste for?" Medmenneskelighet er ikke noe som følger av møtet med nød, det er en væreform bestemt av den gjensidige relasjonen til den andre. Slik sett handler denne fortellingen mer om allmenn nestekjærlighet enn spesifikt om diakoni.

Et kritisk blikk på veldedig diakoni må imidlertid ikke føre til at barmhjertighet settes til side som grunnleggende diakonalt begrep. Jesus priser de barmhjertige salige, og viser til Guds barmhjertighet som modell når disiplene kalles til barmhjertighet (Matt 5:7; Luk 6:36). Det hebraiske ordet for barmhjertighet, *hæsæd*, viser til det innerste i personligheten. I antikken var det gjerne forstått som mageregionen eller morslivet, i vår tradisjon er det hjertet. Når begrepet brukes om Guds *hæsæd*, vises det til dypet av Guds vesen, og kjærligheten og omsorgen som her har sin grunn.

Gud er barmhjertig og rettferdig (Sal 116:5). Det bestemmer relasjonen til enkeltindividet og til fellesskapet, og det skal også bestemme relasjonene i samfunnet. ”*Lys bryter fram i mørket for de oppriktige, for den som er nådig, barmhjertig og rettferdig*” (Sal 112:4). Denne sammenhengen må også komme fram i diakonalt arbeid, og ikke minst i internasjonale relasjoner og bistandsarbeid. Uten barmhjertighetsperspektivet kan relasjonene bli kyniske dersom enkeltmennesket ignoreres og ikke gis tilstrekkelig plass som subjekt med egen verdi og en viktig rolle å spille i innsatsen for å skape et bedre liv. Uten rettferdighetsperspektivet kan den samme innsatsen miste forståelse for de rammene som forårsaker urett og nød, og som det er nødvendig å ta på alvor dersom resultatene av innsatsen skal ha bærekraft.

Guds rike

Det er omstridt hvilken plass Jesu forkynnelse av Guds rike skal ha i utformingen av diakonien og dermed også av kristen bistandsvirksomhet. For dem som nærmest utelukkende orienterer diakonien ut fra skapelsesteologiske motiver, blir henvisningen til Guds rike noe som innsnevrer både grunnlaget for diakonien og dens handlingsarena til et internt kirkelig perspektiv. De hevder også at Guds rike først og fremst er en åndelig størrelse, knyttet til kirkens forkynnelse og sakramentsforvaltning.

Andre mener at Guds rike må ha en viktig rolle for diakonien. En av dem er den tyske teologen Jürgen Moltmann.^x Dersom ikke Guds rike er horisont for det som diakonien søker å virkeliggjøre, kan den i altfor stor grad bli preget av å bli ”reparasjonsarbeid”, tiltak for å lindre nød og å minske følgene av fattigdom. Eller den kan ta form som sekulært hjelpearbeid orientert av politiske og profesjonelle målsettinger. For Moltmann er det grunnleggende at diakonien har et bibelsk og teologisk fundament, og at den er knyttet til kirken og kristnes kall til tjeneste. Det bringer han til å formulere følgende tese: ”*Diakoni med Guds rike som horisont er diakoni i den korsfestedes etterfølgelse – og ikke i noen annens navn! Men – diakoni i den korsfestedes etterfølgelse er diakoni med det kommende Guds rike som horisont – og ikke med noen annen horisont*”.^{xi}

Guds rike er brakt inn i verden ved Jesu gjerning og hans omsorg for fattige, syke og utstøtte. En ny frelsens tid er innledet, slik det ble annonsert da Jesus stod fram i synagogen i

Nasaret ved starten av sin virksomhet (Luk 4:16-21). Gjennom diakonien vitner kirken om at denne nådens tid fortsatt er nærværende, og at dette særlig gjelder for mennesker som er rammet av lidelse, urett og nød.

Det er ingen tvil om at Guds rike er en sentralt motiv for diakonien, men det er likevel viktig å være seg bevisst den rekkevidde dette motivet har. Det blir for eksempel feil dersom dette fører til at kirken ukritisk identifiseres med Guds rike, det kan gi kirken en glans det ikke er grunnlag for, verken ut fra teologien eller erfaringen. Det blir også galt dersom det skapes en forestilling om at menneskelig innsats kan sørge for at det sikres en kontinuitet til det fullkomne riket som Gud skal opprette ved tidens fylde. Kirkehistorien er full av eksempler på forsøk på å opprette Guds rike her på jorden, men alle disse forsøkene har vist seg å slå feil.

Derfor er det viktig å fastholde et perspektiv av ”allerede” og ”ikke ennå” i forståelsen av Guds rike, og dette er særlig viktig i forhold til diakonien. At Jesus brakte Guds rike nær, innebar en kunngjøring av kvalitetene i dette riket, for eksempel annonserer apostelen Paulus ”rettferdighet, fred og glede i Den Hellige Ånd” som slike kvaliteter (Rom 14:15). I Kristus gis de troende del i disse kvalitetene her og nå. Samtidig skal disse kvalitetene etter beste evne kjennetegne det diakonale arbeidet – som tegn på det kristne ser fram mot i tro, håp og kjærlighet: *”Men vi ser fram til det han har lovt: en ny himmel og en ny jord, hvor rettferdighet bor”* (2 Pet 3:13).

Dette innebærer at den diakonale handling er båret av håp og selv ønsker å fremme håp i verden, motivert av løftet om at Gud gir ”fremtid og håp” (Jer 29:11). I bibelsk perspektiv knytter håpet for det første til tilliten til Guds omsorg for hele skapningen: ”Han skaffer de undertrykte rett. Herren gir mat til dem som sulter, og løser dem som er bundet. Herren åpner blindes øyne, og reiser de nedbøyde opp” (Sal 146:7-8a). Men håpet får en ny dimensjon i budskapet om Jesus Kristus og Riket han bringer nær. Til syvende og sist virkeliggjør Jesus selv Riket gjennom sitt liv, sin død og oppstandelse. Derfor er han er det navn folkeslagene skal sette sitt håp til (Matt 12:21 med henvisning til Jesaja 42). Håp er her ikke forstått som en fjern gjenstand en ønsker å nå, men noe som i troen har et fast holdepunkt og er nærværende, og som også er virksomt som kraft i tjeneste for andre.

Når Johannes-evangeliet framstiller Jesu undergjerninger som tegn (se for eksempel Joh 4:54; 6:14), indikerer det at også diakonien har en viktig tegnfunksjon. Det innebærer på den ene side at handlingene er viktige i seg selv, slik som brødunderet førte til at til mennesker som var sultne, fikk mat. Også de andre tegnene som Johannes beretter om, knytter til menneskelig nød og lidelse, og forteller om syke som ble helbredet, og sist, men ikke minst, om Lasarus som ble hentet ut av graven. På den annen side peker tegnene på noe mer enn det som hendte der og da; tegnene skapte tro på Jesus og ”liv i hans navn” (Joh 20:21). Tolkningen av tegnet brakte det som var skjedd der og da videre ut, til mennesker utenfor den opprinnelige sammenhengen, med den virkning at det gav mening, tro og håp om liv og framtid.

Den samme tegnfunksjonen har enhver diakonal handling. Det bør derfor ettertenkes hva ulike diakonale tiltak, inklusive bistandsvirksomhet, er tegn på. Peker de i retning av et bibelsk menneskesyn? Kan de tolkes som tegn på et samfunnssyn med klar forståelse av medmenneskelighet, rettferdighet og barmhjertighet? Vitner de om det som kristentroen håper Guds fullendte rike skal virkeliggjøre?

Tegnet peker på den ene side i retning av den identiteten som motiverer til handling og som gir den bærekraft. Det gjør det klart at verken diakonale handlinger eller trosbaserte bistandsvirksomheter kan være tause eller verdimessig nøytrale. De vil alltid vitne om utøverens tro og dypeste motiv. Det er likevel viktig å se at tegnfunksjon og forkynnelse ikke er det samme. Dette er viktig å fastholde fordi forkynnelse og diakoni ikke må blandes sammen på en utidig måte, for eksempel slik at det ene gjøres til middel for det andre. Begge er imidlertid integrerte deler av kirkens oppdrag og sendelse til verden, og som tegn peker de i retning av hverandre.

På den annen side, og nettopp ut fra det som er helheten i kirkens oppdrag, har tegnet også en funksjon i det offentlige rom. Noen ganger framstår diakonal handling som kritisk oppgjør med ideologiske posisjoner og de verdisystemene de bygger på. Det skjer for eksempel når det settes i gang tiltak for å fremme kvinners rettigheter. Andre ganger kan målet være å sette gode eksempler på hva som kan gjøres, og på den måten gi konstruktive bidrag i byggingen av gode og bærekraftige samfunn. Også da gis det indirekte vitnesbyrd om hva som motiverer til engasjement og hvilket håp den gjerningen som utføres ønsker å være et tegn på.

Forsoningens tjeneste

I økumenisk sammenheng har det de siste årene vokst fram en klar forståelse av at fred og forsoning må være sentrale temaer når kirkens oppdrag i dagens verden skal beskrives. Det begrunnes på den ene side med den sentrale plass forsoning har i kirkens budskap, men det har på den annen side også å gjøre med erkjennelsen av all lidelse og urett som følger av konflikter av ulikt slag, og hvor også religiøse motiver mange steder bidrar til å skjerpe motsetninger mellom mennesker og nasjoner. Det er derfor ikke tilfeldig at Kirkenes verdensråd hadde helbredelse og forsoning som hovedtema for sin verdensmisjonskonferanse i Aten i 2005.^{xii}

Også i refleksjonen om internasjonal diakoni har forsoning fått en framtreddende plass. I Det lutherske verdensforbunds diakonidokument, *Diakonia in Context*, er det gitt tre retninger (*basic directions*) for diakonalt arbeid: *Transformation, Reconciliation og Empowerment*.^{xiii} Når det gjelder forsoning, blir det fastslått at dette begrepet for kristne først og fremst knytter til budskapet om at Gud har forsonet verden med seg selv i Jesus Kristus. Men samtidig er forsoning en Guds gave inn i vår tids konfliktfulle verden, og en oppgave som kirken har fått del i. Paulus kaller dette oppdraget forsoningens tjeneste (2 Kor 5:19). Det er verdt å notere at den greske grunnteksten her taler om ”forsoningens *diakoni*”. Modellen er Jesu diakoni, den tjenesten som innebar betingelsesløst nærvær blant fattige og utstøtte, helbredelse og oppreisning, og myndiggjøring til å være hele mennesker.

I den verdensvide kirke finnes det mange erfaringer av innsats i forsoningens tjeneste. Særlig kjent er kirkens innsats i Sør-Afrika for å lege sårene etter apartheid-tiden, og hvor særlig Kommissjonen for sannhet og forsoning fikk en viktig rolle, ikke minst på grunn av erkebiskop Tutu og hans lederskap. Slike erfaringer har vist at forsoning forutsetter sannhet og oppgjør med løgnaktige framstillinger om hva som har skjedd. Det krever en ramme av trygghet og gjensidig respekt; kirken og dens diakoni kan ha gode forutsetninger for å skape slike rammer.

Erfaringene har også vist at forsoning og rettferdig hører sammen, uten tiltak for å gjøre godt igjen det som er brutt i stykker og gjenopprette retten, vil reell forsoning vanskelig

finne sted. Fra et kristent perspektiv er det viktig å se at forsoningen ikke tar folk tilbake hvor de var før konflikten oppstod, men at alle involverte bringes videre til et nytt sted med nye relasjoner og gjensidig ansvar for det som er oppnådd. Også på dette punktet har kirkens diakoni en særlig mulighet for å spille en viktig rolle, orientert av det realistiske kristne menneskesynet og motivert av troen på Guds nyskapende kjærlighet og forsoningen i Kristus som gjorde det mulig å legge det gamle bak, for alt er blitt nytt (2 Kor 5:17). Forsoningens tjeneste blir dermed en gjerning *i* håp og *til* håp, satt i bevegelse av håp, formet av troen på forsoningen som Guds gjerning og gave, og samtidig mobilisert for å løfte fram tegn som gir håp i innsatsen for å fremme rettferdighet, forsoning og fred.

ⁱ Dokumentet *Bistandsnemndas overordnede strategi for perioden 2007 – 2011* finnes på Bistandsnemndas hjemmesider: <http://www.bistandsnemnda.no/>

ⁱⁱ Et viktig signal ble gitt i den pavelige konstitusjonen *Gaudium et Spes*, vedtatt på Det annet Vatikankonsil i 1965. Her ble sosioøkonomisk utvikling omtalt i positive ordelag.

ⁱⁱⁱ En kortfattet innføring i dette temaet er gitt i min artikkel ”Internasjonal diakoni”, i: Kai Ingolf Johannessen, Kari Jordheim, Kari Karsrud Korslien (red.): *Diakoni – en kritisk lesebok*. Trondheim 2009, s. 69-85.

^{iv} ”Misjonsalliansen er en frittstående, diakonal misjonsorganisasjon. Vi driver et omfattende arbeid blant fattige og marginaliserte mennesker i Asia, Sør- Amerika og Afrika”, <http://www.misjonsalliansen.no/>

^v En oppdatert og økumeniske orientert framstilling finnes i *Diakonia in Context*. Dette dokumentet ble i oktober 2009 gitt offisiell status i Det lutherske verdensforbund og kommer til å bli utgitt på norsk i 2010.

^{vi} En kort innføring i det bibelske grunnlaget for diakoni finnes hos Göran Agrell: ”Bibeln ock diakoni – motivering ock exempel”, i: Erik Blennberger & Mats J. Hansson (red.): *Diakoni – tolkning, historikk, praktik*. Stockholm 2008, s. 65-88. Se også Helge Kjær Nielsen: *Han elskede os først - om den bibelske begrundelse for diakoni*. Århus 1994/2003.

^{vii} En god oversikt over de ulike elementene i Bibelens menneskesyn finnes hos Terje Stordalen: *Støv og livspust: mennesket i Det gamle testamentet*. Oslo 1994.

^{viii} Lutheran World Federation: *Prophetic Diakonia: ”For the Healing of the World”*. Report. Johannesburg, South Africa, November 2002. Genève 2004, s. 6.

^{ix} Ibid. s 7.

^x Jürgen Moltmann: *Diakonie im Horizont des Reiches Gottes*. Neukirchen-Vluyn 1984.

^{xi} Ibid. s. 23.

^{xii} En god innføring i forståelsen av forsoning slik det er brukt i Kirkenes verdensråd er gitt av Jacques Matthey: *Misjon som helbredelse og forsoning*”, i *Norsk tidsskrift for misjonsvitenskap*, 2009-4, s.213-226.

^{xiii} *Diakonia in Context* ble gitt status som offisielt LWF dokument på Rådsmøtet i oktober 2009, og det vil bli publisert tidlig i 2010. En oversettelse til norsk er forventet sommeren 2010.